

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

5563 Методичні вказівки
до практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни «**Вступ до спеціальності**
зі змістовим модулем: Охорона праці»
для студентів спеціальності *231 «Соціальна робота»*
освітнього ступеня «бакалавр»
усіх форм навчання

Суми
Сумський державний університет
2023

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з курсу «Вступ до спеціальності зі змістовим модулем: Охорона праці» / укладач В. М. Семенов. – Суми : Сумський державний університет, 2023. – 60 с.

Кафедра психології, політології та соціокультурних технологій

ЗМІСТ

	С.
Пояснювальна записка	4
Програма навчальної дисципліни.....	6
Організація роботи на лекційних заняттях.....	9
Організація роботи на практичних заняттях.....	10
Самостійна робота студентів	11
Зміст практичних занять за темами курсу	12

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Призначення курсу «Вступ до спеціальності зі змістовним модулем: Охорона праці» полягає в тому, щоб майбутні фахівці оволоділи компетентностями, необхідними для становлення студента як фахівця із соціальної роботи та успішного навчання в університеті.

Мета викладання дисципліни «Вступ до спеціальності зі змістовним модулем: Охорона праці» – визначення засад соціальної роботи; формування гуманістично-орієнтованого професійного світогляду майбутнього соціального працівника; допомога студентам в опануванні основних питань організації навчальної діяльності у ВНЗ та самоорганізації в навчанні.

Зміст навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності зі змістовним модулем: Охорона праці» складається із семи тем. Під час вивчення цього курсу студенти мають можливість ознайомитися: з предметом, завданнями та принципами соціальної роботи; особливостями та перспективами підготовки фахівців в умовах Болонського процесу; основами наукової діяльності та підготовкою письмових кваліфікаційних робіт; формуванням основ професіоналізму в соціальній роботі; історичними аспектами виникнення та розвитку соціальної роботи в Україні; нормативно-правовими забезпеченням соціальної роботи; організацією та забезпеченням охорони праці.

Дисципліна належить до обов'язкових навчальних дисциплін і входить до циклу фахової підготовки.

Відповідно до освітньо-професійної програми «Соціальна робота» для бакалаврського рівня передбачено набуття студентами таких **фахових компетентностей**:

– знання і розуміння сутності, значення і видів соціальної роботи та основних її напрямів (психологічного, соціально-педагогічного, юридичного, економічного, медичного);

– здатність до співпраці в міжнародному середовищі та

розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці.

Освітньо-професійною програмою визначено такі **програмні результати навчання**, якими студенти оволодівають під час вивчення дисципліни:

- здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування завдань спеціальності, відтворювати факти (дати, події, принципи й закономірності суспільного розвитку), встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами, робити висновки, аргументувати свої думки;
- розробляти перспективні та поточні плани, програми проведення заходів, оперативно приймати ефективні рішення у складних ситуаціях;
- приймати практичні рішення для покращання соціального добробуту та підвищення соціальної безпеки;
- налагоджувати співпрацю з представниками різних професійних груп та громад; використовувати стратегії індивідуального та колективного представництва інтересів клієнтів.

Цей курс дозволяє студентам адаптуватися до навчання у закладі вищої освіти, отримати початкові знання щодо своєї професії, засвоїти базові навички науково-дослідної роботи, ознайомитися з методами підготовки та написання письмових кваліфікаційних робіт. Тобто стає основою для подальшого успішного вивчення дисциплін циклу фахової підготовки.

Методичні вказівки відображають основні, базові положення курсу «Вступ до спеціальності зі змістовим модулем: Охорона праці» і розроблені відповідно до вимог освітньої програми за напрямком «Соціальна робота» та затверджені кафедрою робочої програми курсу та силабусу.

Методичні вказівки є допоміжним інструментом для самостійної роботи студентів над матеріалами лекцій, підручниками, навчальними посібниками, нормативно-правовими актами та додатковою літературою. Вони звертають увагу осіб, які навчаються, на основні, базові поняття, принципи

та підходи до опрацювання навчального матеріалу, систематизуючи самостійну роботу над курсом.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. Предмет, завдання та принципи соціальної роботи

Конституційні основи соціальної роботи. Права людини. Сучасні підходи до визначення поняття «соціальна робота». Предмет та завдання соціальної роботи. Соціальна робота та система соціального забезпечення, їх взаємозв'язок. Етичні та психологічні принципи соціальної роботи. Принципи індивідуальної діяльності соціального працівника. Клієнти та функції соціальної роботи. Рівні соціальної роботи та необхідні здібності, вміння і навички. Функції фахівця із соціальної роботи. Професії, в яких можуть бути використані знання та навички спеціальності «Соціальна робота». Способи навчання соціальній роботі та можливості використання набутих компетенцій.

ТЕМА 2. Особливості та перспективи професійної підготовки в умовах Болонського процесу

Документи Болонського процесу. Велика хартія університетів. Єдиний європейський простір вищої освіти. Участь України в Болонському процесі. Конкурентоспроможність випускника. Європейські та національні рамки кваліфікації. Єдність наукової та навчальної діяльності. Студентська мобільність. Європейська кредитно-трансферна система. Перспективи Болонського процесу. Навчання впродовж життя. Трирівнева система вищої освіти (бакалавр, магістр і доктор наук – на відміну від нинішньої системи: бакалавр, спеціаліст, магістр, кандидат наук і доктор наук); застосування академічних перевідних кредитів ECTS; європейський додаток до диплома; сприяння мобільності студентів, викладачів і науковців; створення єдиного

європейського дослідницького простору; контроль за якістю вищої освіти.

ТЕМА 3. Основи наукової діяльності та підготовка письмових кваліфікаційних робіт

Наука як важлива складова соціальної роботи. Мета наукової діяльності. Виміри розгляду науки. Функції науки: пізнавальна, культурно-виховна та практично-дієва. Види наукової діяльності студентів: підготовка та написання кваліфікаційних робіт (контрольні (ОДЗ), курсові роботи та дипломний проєкт); написання тез доповідей та участь у науково-практичних конференціях; написання наукових статей; участь у конкурсах студентських науково-дослідних робіт; участь у студентських предметних олімпіадах. Студентська конференція «Перший крок у науку». Види письмових кваліфікаційних робіт: дипломна та курсова роботи. Типова структура кваліфікаційних робіт студентів. Джерела наукової інформації. Методи написання наукових робіт. Академічна доброчесність. Оформлення посилань на використані джерела. Порядок перевірки на плагіат.

ТЕМА 4. Формування професіоналізму в соціальній роботі

Статус та престиж професії. Система підготовки фахівців зі спеціальності «Соціальна робота». Стандарт вищої освіти та освітньо-професійна програма спеціальності 231 «Соціальна робота». Неформальна освіта та її місце в навчальному процесі. Система підготовки соціальних працівників. Основні дисципліни, необхідні для підготовки фахівця у сфері соціальної роботи. Поняття про важливі професійні якості. Професійні знання та компетенції. Методи здобуття професійних знань і компетенцій. База знань відповідно до рівнів освіти в соціальній роботі. Самоорганізація студента як базова умова успішного навчання.

ТЕМА 5. Історичні аспекти виникнення та розвитку соціальної роботи в Україні

Соціальний захист в античні часи історії людства та його вплив на розвиток соціального захисту в східних слов'ян. Соціальна робота в прадавніх слов'ян. Заснування Київської держави і початок соціальної політики. Вплив хрещення Русі-України на розвиток благодійності. Церковно-монастирська система благодійності. Благодійницькі напрями діяльності церковних братств. Благодійництво в період Запорізької Січі. Українські громади періоду XVI–XVIII ст. Суспільне та приватне опікування у XIX – на початку XX століття. Соціальний захист України у XX ст. Суспільна та благодійна практика соціальної підтримки в перехідний період української економіки. Питання використання в Україні закордонного досвіду соціальної роботи. Основні методи вивчення закордонного досвіду соціальної роботи: загальні (історичний, порівняльний, системного аналізу) та конкретні (спостереження, аналіз документів тощо). Місце фахівців із соціальної роботи та волонтерських організацій у протистоянні збройній агресії Російської Федерації та подоланні її негативних наслідків.

ТЕМА 6. Нормативно-правове забезпечення галузі соціальної роботи

Завдання нормативно-правового забезпечення галузі «Соціальна робота». Система організації публічної влади в Україні. Нормативно-правовий акт та його ознаки. Види нормативно-правових документів. Конституція України як вищий правовий акт держави. Функції Конституції України та її структура. Закони України, їх ознаки та види. Нормативно-правові акти Президента України: укази та розпорядження Президента України. Акти Кабінету Міністрів України: постанови та розпорядження, відмінності між ними. Центральні органи виконавчої влади та їх нормативні акти. Правові

документи місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування їх види та порядок прийняття.

ТЕМА 7. Організація та забезпечення охорони праці

Законодавство України про охорону праці. Міжнародне законодавство з питань охорони праці: Глобальна стратегія Всесвітньої організації охорони здоров'я «Охорона праці для всіх», питання охорони праці в законодавстві Євросоюзу. Стан охорони праці в Україні. Законодавство України з охорони праці. Закон України «Про охорону праці». Кодекс законів про працю. Державний стандарт України ДСТУ 2293-99 «Охорона праці». Організаційно-технічні заходи та засоби охорони праці. Система управління охороною праці. Державні органи нагляду та контролю. Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці. Система управління охороною праці. Організація роботи з охорони праці на підприємстві. Охорона праці в умовах пандемії. Особливості охорони праці в умовах військового стану. Правила безпеки під час авіаційних та артилерійських обстрілів. Правила поведіння з вибухонебезпечними предметами.

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ НА ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТТЯХ

Під час лекційних занять студенти одержують теоретичні основи щодо: предмета, завдань та принципів соціальної роботи; особливостей та перспектив підготовки фахівців у Болонській системі; основ наукової діяльності та підготовки письмових кваліфікаційних робіт; формування професіоналізму в соціальній роботі; історичних аспектів виникнення та розвитку соціальної роботи в Україні; нормативно-правового забезпечення соціальної роботи та організації й забезпечення охорони праці.

Під час проведення лекцій студенти теоретично опановують основні категорії і поняття щодо тематики

навчальної дисципліни. Опрацьовують базові положення навчальної та наукової діяльності в закладі вищої освіти.

Робота на лекціях передбачає декілька видів навчальної діяльності студентів. Зокрема, прослуховування лекції з презентацією базових положень теми. Презентацію студенти отримують напередодні проведення лекції через особистий кабінет, що дає можливість ознайомитися з її матеріалами і сформулювати питання щодо незрозумілих положень лектору. Лекція переважно проходить у формі обговорення її основних положень зі студентами у формі дискусії.

Під час проведення лекції для студентів із метою кращого розуміння матеріалу і подальшої підготовки до практичних занять є бажаним занотовувати основні положення у формі стислого конспекту.

За окремими питаннями лекції можна проводити навчальні дискусії. Про їх проведення лектор повідомляє заздалегідь і визначає питання для дискусії.

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ

На практичних заняттях теоретичні знання, одержані на лекціях, закріплюють у формі уточнення й деталізації проблемних питань лекції; обговорюють доповіді та повідомлення, підготовлені студентами; вирішують проблемні ситуації; виконують інтерактивні вправи.

Якщо студенти під час підготовки до практичного заняття знаходять додатковий матеріал, що стосується теми, перелік і обсяг питань може бути змінено.

До кожного практичного заняття за тематикою курсу пропонують:

– перелік основних питань, що відображають логічну структуру матеріалу, на які варто звернути особливу увагу під час самостійної роботи, в довідникових виданнях бажано знайти їх тлумачення та озвучити на занятті;

– до кожної теми зазначають основні поняття та питання для обговорення. Для доповіді за питаннями надається до 5 хвилин, на обговорення – до 10 хвилин;

– практичні (творчі) завдання до кожної теми, які мають на меті самостійне опрацювання студентами питання;

– зразки тестових завдань і питання, які можуть бути використані як для поточного контролю (безпосередньо на семінарських заняттях) і контролю змістових модулів, так і для підсумкового модульного контролю;

– основна та додаткова література до кожної теми.

Доповідь із кожного питання бажано супроводжувати презентацією, в якій необхідно зазначити основні поняття доповіді й статистичний та ілюстративний матеріал.

Після опрацювання питань для обговорення кожної теми курсу доцільним є відповісти на запитання для самоконтролю та спробувати виконати запропоновані завдання та перевірити рівень засвоєння матеріалу за допомогою контрольних тестів.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота є важливим фактором засвоєння навчального матеріалу. Також необхідно зазначити, що відповідно до освітньо-професійної програми на неї передбачено значно більше навчального навантаження, ніж на аудиторну роботу. Мета самостійної роботи – формування самостійності студента, його вмінь, знань, навичок, що здійснюється опосередковано через зміст і методи всіх видів навчальних занять.

Самостійна робота – це робота студентів, що планується та виконується за завданнями та під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі.

Самостійна робота сприяє:

- поглибленню і розширенню знань;
- формуванню інтересу до пізнавальної діяльності;
- оволодінню прийомами процесу пізнання;

- оволодінню навичками науково-пошукової діяльності;
- розвитку пізнавальних здібностей.

Тому вона стає основним резервом підвищення ефективності підготовки фахівців-професіоналів високого рівня.

Для контролю оволодіння знаннями, одержаними студентом самостійно під час вивчення навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності зі змістовним модулем: Охорона праці», використовують контрольні питання та тестові завдання. Частину з нижчезапропонованих контрольних питань і тестових завдань буде використано під час проведення модульних та підсумкових контролів знань студентів, тому їх вирішення сприятиме як підвищенню рівня знань, так і отриманню високих рейтингових балів.

ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ЗА ТЕМАМИ КУРСУ

Під час підготовки доповідей на практичні заняття бажано готувати презентації. Питання, які розглядають на практичних заняттях, можуть бути доповнені іншими питаннями за темою практичного заняття, якщо студенти під час підготовки знайшли додаткову інформацію за темою. Окремі питання до розгляду можуть бути розділені на окремі доповіді.

ТЕМА 1. Предмет, завдання та принципи соціальної роботи (4 години)

***Основні поняття:** Конституція України, соціальна держава, соціальний захист, соціальна робота, предмет соціальної роботи, завдання соціальної роботи, принципи, етичні та психологічні принципи соціальної роботи, соціальний працівник, індивідуальна діяльність соціального працівника, клієнт, функції, основні функції соціального працівника, рівні соціальної роботи, структури соціальної роботи.*

Питання для обговорення

1. Конституційні основи соціальної роботи. Права людини.
2. Сучасні підходи до визначення поняття «Соціальна робота».
3. Предмет та завдання соціальної роботи.
4. Етичні та психологічні принципи соціальної роботи.
5. Принципи індивідуальної діяльності соціального працівника.
6. Клієнти та функції соціальної роботи.
7. Рівні соціальної роботи та необхідні здібності, вміння і навички. Функції фахівця із соціальної роботи.
8. Професії, в яких можуть бути використані знання та навички спеціальності «Соціальна робота».
9. Способи навчання соціальній роботі та можливості використання набутих компетенцій.

Під час підготовки до відповіді на питання «Конституційні основи соціальної роботи. Права людини» необхідно знайти в Конституції України статті, що стосуються питань соціальної роботи і прокоментувати їх. Зокрема, необхідно визначити загальні положення щодо соціального захисту в межах усього суспільства та стосовно окремої людини.

Розглядаючи питання «Сучасні підходи до визначення поняття “соціальна робота”», потрібно в навчально-науковій літературі знайти декілька (бажано чотири-п'ять) визначень цього поняття з обов'язковим посиланням на джерело. Охарактеризувати кожне з них та обрати те, яке вам подобається найбільше. Свій вибір необхідно аргументувати. Після аналізу знайдених визначень спробувати сформулювати своє визначення цього терміна.

Готуючи матеріал для підготовки доповіді «Предмет та завдання соціальної роботи», необхідно визначити, що означають категорії «предмет» та «завдання». Після цього

надати їхні тлумачення в галузі соціальної роботи як із наукового, так і з практичного погляду.

Перш ніж розглянути це питання, необхідно визначити значення терміна «принцип» взагалі. Також необхідно визначити відмінності між етичними та психологічними принципами. Після цього назвати та охарактеризувати етичні та психологічні принципи соціальної роботи. Під час підготовки до питання бажано використати визначення цих принципів різними авторами. Доречним є порівняння думок різних авторів.

Під час підготовки до доповіді щодо питання принципів індивідуальної діяльності соціального працівника необхідно стисло охарактеризувати кожен із наведених у лекції цих принципів. Зокрема таких: не завдай шкоди; не вважай нікого винним у тому, що з людиною відбувається; будь на рівних із клієнтом; допоможи людям допомогти собі; вір у здатність клієнта до змін; демонструй, що ти поряд із клієнтом заради нього і заради таких, як він; практикуй те, що ти знаєш, і те, у що віриш. Доцільним є знайти в літературі інші принципи індивідуальної діяльності соціального працівника та порівняти їх із наведеними тут.

Розглядаючи питання щодо клієнтів та функцій соціальної роботи, необхідно спочатку окреслити коло клієнтів соціального працівника зі стислою характеристикою кожної групи потенційних клієнтів. Після цього спробувати визначити функції соціальної роботи з урахуванням особливостей кожної з груп. Необхідно розуміти, що під терміном «функції» мають на увазі основні напрямки діяльності.

Готуючи матеріали з питання «Рівні соціальної роботи та необхідні здібності, вміння і навички. Функції фахівця із соціальної роботи», необхідно назвати та охарактеризувати основні рівні соціальної роботи, а саме: робота з конкретними випадками (з індивідами та сім'ями, в конкретних ситуаціях, зокрема, так званий кейс-менеджмент); групова робота (наприклад, із підлітковими бандами) та робота з місцевою

громадою (міста, села або цілого регіону). За кожним рівнем необхідно визначити функції соціального працівника.

Під час підготовки питання «Професії, в яких можуть бути використані знання та навички спеціальності “Соціальна робота”» спробуйте навести приклади конкретних знань та навичок, що можуть бути використані в таких напрямках, як: соціальна інженерія; HR-менеджмент; соціальне підприємництво; менеджмент громадських організацій; соціальна діагностика та прогностика; робота з клієнтами; представництво та адвокація; соціально-супровідна, соціально-інтегрувальна та соціально-корекційна робота. Спробуйте назвати інші професійні напрямки, в яких можна застосувати знання і навички соціального працівника.

Готуючи відповідь щодо способів навчання соціальній роботі та можливості використання набутих компетенцій, спробуйте свою власну точку зору на такі підходи до навчальної роботи: постійна робота над собою; наполегливе і систематичне виконання навчальних завдань; регулярне відвідування занять та баз практик.

Контрольні питання до теми

1. Назвіть та прокоментуйте статті Конституції України, в яких йдеться про питання соціального захисту.
2. У літературі знайдіть декілька визначень поняття «соціальна робота». Висловіть свою думку щодо їх змістовного наповнення. На основі цих визначень спробуйте зробити свій варіант.
3. Які, на вашу думку, причини виникнення галузі суспільної діяльності «соціальна робота»?
4. Висловіть свій погляд на твердження, що соціальна служить інструментом інтеграції національної держави, а відтак й інструментом забезпечення стабільного розвитку країни.
5. Які із завдань соціальної роботи, які наведені у лекції, ви вважаєте найбільш важливими? Відповідь

обґрунтуйте.

6. Які із завдань соціальної роботи, які наведені у лекції, ви вважаєте менш важливими? Відповідь обґрунтуйте.

7. Вважається, що освіта соціального працівника передбачає володіння знаннями та навичками вчителя, лікаря, адвоката, психолога-консультанта, соціолога-практика, вміння співчувати й рішуче діяти. Спробуйте пояснити, чому склалася така думка.

8. Спробуйте самостійно обґрунтувати принципи індивідуальної діяльності соціального працівника.

9. Охарактеризуйте основні функції соціального працівника, що наведені в лекції.

10. Спробуйте пояснити, чому існують різні рівні соціальної роботи.

11. Який із методів одержання знань за фахом ви вважаєте найбільш важливим? Відповідь обґрунтуйте.

12. Як ви вважаєте, чому знання і навички із соціальної роботи можуть бути застосовані в інших видах суспільної діяльності?

Тестові завдання до теми

1. Професійна діяльність із практичного застосування соціологічних, психологічних, медичних і педагогічних принципів до вирішення проблем суспільного та особистого неблагополуччя з метою відновлення або покращання здатності людей до функціонування в суспільстві й запобігти їх соціальному виключенню – це:

- а) соціальна робота;
- б) соціальний захист;
- в) соціальна справедливість;
- г) соціальна діяльність.

2. Людина, яка має високий рівень знань про те, як запобігти, зменшити та усунути соціальні проблеми, а також

добре натреновані навички міжособистісної комунікації (зокрема, вільного й рівного, партнерського спілкування з людьми за межами ближнього кола), – це:

- а) соціальний партнер;
- б) волонтер;
- в) соціальний працівник;
- г) соціальний комунікатор.

3. Конституція України визначає нашу державу як:

- а) суверенну і незалежну, демократичну, соціальну, правову;
- б) суверенну, незалежну, соціальну;
- в) суверенну і незалежну, демократичну, соціальну;
- г) суверенну і незалежну, демократичну, правову.

4. Найвищою соціальною цінністю відповідно до Конституції України визнаються:

- а) людина, її честь і гідність, недоторканність і безпека;
- б) людина, її життя, честь, гідність, недоторканність і безпека;
- в) людина, її життя і здоров'я, честь і гідність;
- г) людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека.

5. У Конституції України зазначено, що держава забезпечує:

- а) гуманітарну спрямованість економіки;
- б) соціальну спрямованість економіки;
- в) гуманістичну спрямованість економіки;
- г) правову спрямованість економіки.

6. Відповідно до статті 46 Конституції України право громадян на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника,

безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, має назву:

- а) право на охорону праці;
- б) право на соціальний захист;
- в) право на безпечні умови праці;
- г) на відшкодування соціальних втрат.

7. Соціальна робота і пов'язана з нею система соціального забезпечення служать:

- а) інструментом інтеграції національної держави;
- б) інструментом національного єднання в державі;
- в) В інструментом національної злагоди в державі;
- г) інструментом громадянського миру в державі.

8. Освіта соціального працівника передбачає володіння знаннями та навичками:

- а) психолога-консультанта, соціолога-практика, вміння співчувати й рішуче діяти;
- б) вчителя, лікаря, соціолога-практика, вміння співчувати й рішуче діяти;
- в) адвоката, психолога-консультанта, соціолога-практика, вміння співчувати й рішуче діяти;
- г) вчителя, лікаря, адвоката, психолога-консультанта, соціолога-практика, вміння співчувати й рішуче діяти.

9. Серед рівнів соціальної роботи є:

- а) робота з конкретними випадками;
- б) групова робота;
- в) робота з місцевою громадою;
- г) жоден із цих рівнів не є більш важливим.

Список рекомендованої літератури

1. Введення у соціальну роботу : навч. посіб. / В. В. Бурлака та ін. – Київ : Фенікс, 2001. – 288 с.

2. Вступ до соціальної роботи : навч. посіб. / Т. В. Семигіна та ін. – Київ : Академвидав, 2005. – 304 с.

3. Заєць С. С. Вступ до спеціальності «Соціальна робота» в схемах та таблицях : навч. посіб. / С. С. Заєць. – Умань, 2016. – 58 с.

4. Карпенко О. Г. Вступ до спеціальності «Соціальна робота» : навч.-метод. посіб. / О. Г. Карпенко. – Київ : Видавничий дім «Слово», 2011. – 248 с.

5. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BА/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

6. Лукашевич М. П. Соціальна робота (теорія і практика) : підручник / М. П. Лукашевич, Т. В. Семигіна. – Київ : Каравела, 2011. – 368 с.

ТЕМА 2. Особливості та перспективи професійної підготовки в умовах Болонського процесу (4 години)

***Основні поняття:** Болонська система, Болонський процес, Велика хартія університетів, Єдиний європейський простір вищої освіти, два цикли навчання, освітні ступені бакалавра та магістра, доктор філософії, Європейська система трансферу кредитів (ECTS), якість освіти, академічна мобільність, працевлаштування випусників.*

Питання для обговорення

1. Передумови створення Болонської системи.
2. Документи Болонського процесу. Велика хартія університетів.
3. Єдиний європейський простір вищої освіти.
4. Участь України в Болонському процесі. Конкурентоспроможність випусника. Європейські та національні рамки кваліфікації.

5. Єдність наукової та навчальної діяльності.
6. Студентська мобільність.
7. Європейська система трансферу кредитів.
8. Перспективи Болонського процесу.
9. Навчання впродовж життя.

Під час підготовки доповіді щодо передумов створення Болонської системи необхідно дати визначення цього поняття (бажано з різних джерел) та визначити основну мету Болонського процесу. Після цього необхідно назвати та стисло охарактеризувати причини, що обумовили створення Болонської системи. Зокрема, необхідно згадати: масштабні стратегічні перетворення в економіці найбільш розвинених країн світу, конкуренцію в науковій сфері (зокрема, на міжнародному рівні), забезпечення мобільності робітничої сили, прагнення до створення єдиного європейського економічного механізму.

Розглядаючи питання щодо документів Болонського процесу, необхідно визначити основні етапи створення Болонської системи та стисло охарактеризувати базові документи, що визначили особливості Болонської системи. Окремо необхідно охарактеризувати базовий документ – Велику хартію університетів.

Під час опрацювання питання про Єдиний європейській простір вищої освіти необхідно звернути увагу на такі аспекти: введення двох циклів навчання, освітні ступені бакалавра та магістра, ступень доктора філософії, запровадження Європейської системи трансферу кредитів (ECTS), організація академічної мобільності, працевлаштування випускників та оцінювання якості освіти.

Під час підготовки матеріалів для розкриття четвертого питання теми потрібно описати етапи приєднання України до Болонського процесу. Визначити причини приєднання нашої країни до Болонського процесу. Зокрема, необхідно згадати питання конкурентоспроможності випускників національних

закладів вищої освіти. У контексті цього потрібно озвучити Європейські та національні межі кваліфікації.

Готуючи матеріали до п'ятого питання теми, необхідно визначити змістовне наповнення понять «наукова» та «навчальна діяльність», виявити та охарактеризувати взаємозв'язок між ними.

Розглядаючи питання щодо студентської мобільності, необхідно розкрити та охарактеризувати зміст цього питання. Визначити, чому студентська мобільність є важливим питанням на сучасному етапі розвитку національної системи освіти. З'ясувати, які переваги студентська мобільність дає особам, які навчаються.

Під час підготовки питання щодо Європейської системи трансфер кредитів (ECTS) необхідно: з'ясувати, що розуміють під цим поняттям; визначити причини, що обумовили її запровадження; охарактеризувати, як ця система діє в Україні і, зокрема, в Сумському державному університеті. Також потрібно визначити та охарактеризувати функції цієї системи.

Опрацьовуючи питання щодо перспектив Болонського процесу, необхідно визначити його позитивні та негативні сторони. Після цього аналізу спробувати визначити власне бачення щодо перспектив розвитку цієї системи як в Україні, так і в Європейському Союзі.

Готуючи доповідь на питанню «Навчання впродовж життя», насамперед необхідно з'ясувати, яке змістовне навантаження в нього закладено. Після цього визначити, як воно реалізується на практиці. Бажано висловити свою позицію.

Контрольні питання до теми

1. Які причини обумовили створення Болонської системи?
2. Назвіть та охарактеризуйте цілі Болонського процесу.
3. Що ви розумієте під терміном «ринок освітніх послуг»?

4. Визначте основну мету Болонського процесу. Висловіть свою думку щодо неї.
5. Охарактеризуйте зміст Великої хартії університетів.
6. Що означає введення двох циклів навчання в освітній процес?
7. Охарактеризуйте причини запровадження Європейської системи трансфер кредитів (ECTS).
8. Які функції виконує Європейська система трансфер кредитів (ECTS)?
9. У чому полягає академічна мобільність та які її основні завдання?
10. Що ви розумієте під поняттям «Навчання впродовж життя»?
11. Висловіть свою думку щодо такого питання: «Якого випускника сьогодні потребує Європа?»

Тестові завдання до теми

1. Процес формування Європейського простору вищої освіти для забезпечення світової конкурентоспроможності фахівців європейського регіону має назву:
 - а) Хельсінкська угода;
 - б) Болонський процес;
 - в) Берлінський процес;
 - г) Варшавський процес.

2. Метою Болонського процесу, зокрема, є:
 - а) підвищення якості освітніх послуг та набуття європейською освітою незаперечних конкурентних переваг;
 - б) стандартизація освітніх програм за спорідненими спеціальностями в Європі;
 - в) уніфікація європейської системи вищої освіти з американською;
 - г) формування міжнародної системи вищої освіти.

3. Метою Болонського процесу, зокрема, є:

- а) формування міжнародної системи вищої освіти;
- б) стандартизація освітніх програм за спорідненими спеціальностями в Європі;
- в) уніфікація європейської системи вищої освіти з американською;
- г) підвищення рівня конкурентоспроможності Європейської системи вищої освіти.

4. Метою Болонського процесу, зокрема, є:

- а) формування міжнародної системи вищої освіти;
- б) розширення доступу до європейської освіти;
- в) уніфікація європейської системи вищої освіти з американською;
- г) обмеження вступу до європейських закладів вищої освіти студентів із неєвропейських країн.

5. Однією з функцій Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS), що дає можливість людині навчатися там, де їй зручніше та вигідніше, причому здобути освіту не в одному закладі вищої освіти, а частинами в різних. Вона має назву:

- а) функція перезаліку курсів;
- б) накопичувальна функція;
- в) функція уніфікації освітніх програм;
- г) функція стабілізації освітніх програм.

6. Однією з функцій Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS), що забезпечує можливість людині впродовж життя здобувати освіту частинами, з перервами в часі, в різних закладах вищої освіти. Таким чином, студент має можливість сам створювати власну освітню траєкторію відповідно до своїх інтересів та життєвих потреб. Вона має назву:

- а) функція перезаліку курсів;
- б) накопичувальна функція;

- в) функція уніфікації освітніх програм;
- г) функція стабілізації освітніх програм.

7. Формування загальноєвропейського освітнього простору в рамках Болонської системи передбачає:

- а) введення одного циклу навчання;
- б) введення двох циклів навчання;
- в) введення трьох циклів навчання;
- г) введення чотирьох циклів навчання.

8. Після успішного опанування першого циклу навчання студент одержує освітній ступінь:

- а) молодшого спеціаліста;
- б) спеціаліста;
- в) бакалавра;
- г) магістра.

9. Перший цикл навчання за Болонською системою триває:

- а) один-два роки;
- б) два-три роки;
- в) три-чотири роки;
- г) чотири-п'ять років.

10. Другий цикл навчання за Болонською системою передбачає одержання освітнього ступеня:

- а) молодшого спеціаліста;
- б) спеціаліста;
- в) бакалавра;
- г) магістра.

11. Магістерський цикл навчання за Болонською системою триває:

- а) один-два роки;

- б) два-три роки;
- в) три-чотири роки;
- г) чотири-п'ять років.

12. Альтернативним варіантом одержання магістерського ступеня за Болонською системою може бути ступінь:

- а) кандидата;
- б) асистента;
- в) доктора;
- г) професора.

13. Оцінювання якості освіти за Болонською системою повинне ґрунтуватися на:

- а) тривалості навчання;
- б) знаннях, уміннях та навичках;
- в) змісті навчання;
- г) умовах навчання.

14. У Болонській системі відповідно до принципу автономії основну відповідальність за забезпечення якості освіти покладено на:

- а) вищий національний орган, що здійснює керівництво вищою освітою в країні;
- б) вищий навчальний заклад;
- в) на міжнаціональну комісію з питань вищої освіти;
- г) Європейську комісію з питань вищої освіти.

Список рекомендованої літератури

1. Болонський процес у фактах і документах / М. Ф. Степко та ін. – Тернопіль. : Тернопільський державний педагогічний університет, 2003. – 26 с.

2. Про вищу освіту : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

3. Положення про академічну мобільність здобувачів вищої освіти : Наказ Сумського державного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://normative.sumdu.edu.ua/>.

4. Положення про організацію освітнього процесу в Сумському державному університеті : Наказ Сумського державного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://normative.sumdu.edu.ua/>.

5. Сапожников С. В. Педагогіка вищої школи України та Болонський процес : навч. посіб. / С. В. Сапожников. – Дніпропетровськ : Інновація, 2010. – 358 с.

ТЕМА 3. Основи наукової діяльності та підготовка письмових кваліфікаційних робіт (6 години)

***Основні поняття:** наука, функції науки, кваліфікаційна робота, курсова робота, стаття, тези доповіді, наукова конференція, «Перший крок у науку», Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт, студентські предметні олімпіади, Наукове товариство студентів та аспірантів, кваліфікаційна робота, курсова робота, структура кваліфікаційної роботи, структура курсової роботи, джерела наукової інформації, академічна доброчесність, плагіат.*

Питання для обговорення

1. Наука як важлива складова соціальної роботи.
2. Види наукової діяльності студентів.
3. Конкурси науково-дослідних робіт.
4. Наукові конференції. Наукові статті.
5. Види письмових кваліфікаційних робіт.
6. Типова структура кваліфікаційних робіт студентів.
7. Джерела наукової інформації.
8. Академічна доброчесність. Плагіат.

Під час підготовки до першого питання теми «Наука як важлива складова соціальної роботи» необхідно знайти в літературі декілька визначень терміна «наука» і охарактеризувати їх, визначити виміри, в яких розглядають науку. Також потрібно визначити мету та функції науки.

Опрацьовуючи питання щодо видів наукової діяльності студентів, необхідно охарактеризувати кожен із наступних видів наукової діяльності студентів, а саме: підготовку та написання кваліфікаційних робіт (курсіві та дипломні роботи), написання тез доповідей на науковій конференції, підготовку наукових статей, участь у конкурсах студентських науково-дослідних робіт та участь у студентських предметних олімпіадах. Обов'язково необхідно охарактеризувати функції кожного з видів наукової діяльності студентів.

Під час підготовки матеріалів для доповіді щодо конкурсів науково-дослідних робіт необхідно опрацювати Положення про всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт із галузей знань і спеціальностей, яке затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України. Після цього відповідно до зазначеного положення визначити мету і завдання конкурсу та порядок його проведення.

Для опрацювання питання «Наукові конференції. Наукові статті» необхідно з'ясувати, що мається на увазі під науковою конференцією. Після цього знайти матеріали декількох науково-практичних конференцій, типові вимоги до тез доповіді. Бажано обов'язково використати матеріали конференції СумДУ «Перший крок в науку» та щорічної науково-практичної конференції факультету іноземної філології та соціальних комунікацій. Стосовно другої частини цього питання, то необхідно дати визначення терміна «наукова стаття». Охарактеризувати типові вимоги до її оформлення.

Розглядаючи питання щодо письмових кваліфікаційних робіт, потрібно визначити, які є види. З'ясувати, які з них використовують у навчальному процесі за спеціальністю

231 «Соціальна робота». Навести характеристику кожного з них.

Під час підготовки доповіді про типову структуру кваліфікаційних робіт студентів необхідно знайти на сайті кафедри психології, політології та соціокультурних технологій методичні вказівки до виконання кваліфікаційних робіт та методичні рекомендації щодо підготовки та оформлення курсових робіт освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр» за спеціальностями «Соціальна робота», «Психологія», «Менеджмент соціокультурної діяльності». Відповідно до них потрібно назвати та охарактеризувати елементи структури письмової кваліфікаційної роботи та основні вимоги до її оформлення.

Опрацьовуючи питання про джерела наукової інформації, необхідно стисло охарактеризувати такі джерела, як матеріали наукових конференцій, наукові статті, монографії, статистичні збірники, матеріали соціологічних опитувань, інформацію з офіційних сайтів органів державної влади та місцевого самоврядування тощо.

Під час підготовки виступу з питання щодо академічної доброчесності та плагіату потрібно дати визначення цих термінів, визначити, чому необхідно дотримуватися принципів академічної доброчесності та які наслідки може мати плагіат. Опрацьовуючи це питання, обов'язково необхідно використати матеріали Кодексу академічної доброчесності Сумського державного університету.

Контрольні питання до теми

1. Дайте визначення поняття «наука» з декількох джерел.
2. Визначте мету наукової діяльності.
3. Охарактеризуйте виміри розгляду науки як суспільної діяльності.
4. Визначте та охарактеризуйте функції науки.
5. Назвіть основні види наукової діяльності студентів та визначте завдання кожного з них.

6. З якою метою проводять Всеукраїнський конкурс студентських науково-дослідних робіт?

7. Охарактеризуйте основні завдання Всеукраїнського конкурсу студентських науково-дослідних робіт.

8. Назвіть та охарактеризуйте мету та завдання студентської конференції «Перший крок у науку».

9. Назвіть основні складові тез доповіді на науково-практичній конференції.

10. У чому полягає відмінність між тезами доповіді та науковою статтею?

11. Які види письмових кваліфікаційних робіт передбачені для студентів спеціальності 231 «Соціальна робота»?

12. У чому полягає відмінність між курсовою та дипломною кваліфікаційною роботами?

13. Назвіть та охарактеризуйте структурні елементи курсової роботи.

14. Назвіть та охарактеризуйте структурні елементи дипломної кваліфікаційної роботи.

15. Назвіть та охарактеризуйте основні види джерел наукової інформації.

16. У чому полягає академічна доброчесність?

17. З якою метою проводять науково-практичні конференції?

18. Які наслідки може мати застосування плагіату в наукових роботах?

Тестові завдання до теми

1. Основним шрифтом, яким виконують кваліфікаційні роботи студентів, є:

- а) Times New Roman;
- б) Arial;
- в) Calibri;
- г) Corbel.

2. Сфера людської діяльності, функції якої – розроблення і теоретична систематизація об'єктивних знань про дійсність, – це:

- а) освіта;
- б) культура;
- в) наука;
- г) мистецтво.

3. Опис, пояснення і передбачення процесів, явищ дійсності, які є предметом її вивчення на основі відкриття наукою законів, – це:

- а) об'єкт науки;
- б) суб'єкт науки;
- в) мета науки;
- г) предмет науки.

4. Задоволення потреб людей у пізнанні законів природи, суспільства і мислення – це _____ функція науки:

- а) пізнавальна;
- б) культурно-виховна;
- в) прогностична;
- г) практично-діюча.

5. Розвиток культури, гуманізація виховання і формування інтелекту людини – це _____ функція науки:

- а) пізнавальна;
- б) культурно-виховна;
- в) прогностична;
- г) практично-діюча.

6. Удосконалення виробництва й систем суспільних відносин – це _____ функція науки:

- а) пізнавальна;
- б) культурно-виховна;

- в) прогностична;
- г) практично-діюча.

7. Всеукраїнський конкурс студентських науково-дослідних робіт проводять:

- а) один раз на чотири роки;
- б) один раз на три роки;
- в) один раз на два роки;
- г) щороку.

8. Динамічний розвиток системи знань про об'єктивні закони природи, суспільства і мислення, отримані та перетворені в безпосередню продуктивну силу суспільства в результаті спеціальної діяльності людей, – це:

- а) культура;
- б) освіта;
- в) наука;
- г) мистецтво.

9. Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт оголошується:

- а) наказом Міністерства освіти і науки України;
- б) постановою Кабінету Міністрів України;
- в) розпорядженням Президента України;
- г) рішенням колегії ректорів закладів вищої освіти.

10. Одним із завдань Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт є:

- а) визначення кращих закладів вищої освіти;
- б) визначення кращих студентів за спеціальностями;
- в) формування команд для участі в міжнародних олімпіадах, конкурсах, турнірах;
- г) підвищення престижу вищої освіти.

Список рекомендованої літератури

1. Кодекс академічної доброчесності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://normative.sumdu.edu.ua/?task=getfile&tmpl=component&id=24c2956b-9c36-e911-9278-001a4be6d04a&kind=1&version=1676525730.665>.
2. Методичні вказівки до виконання кваліфікаційних робіт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ppst.sumdu.edu.ua/images/pdf/Metod_vkazivki_Kvalific_SR.pdf.
3. Методичні рекомендації щодо підготовки та оформлення курсових робіт освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр» за спеціальностями «Соціальна робота», «Психологія», «Менеджмент соціокультурної діяльності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ppst.sumdu.edu.ua/images/pdf/Metod_rekomend_kursovi_Svi_tailo_PL_SR_MSKD.pdf.
4. Положення про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин у Сумському державному університеті [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://normative.sumdu.edu.ua/?task=getfile&tmpl=component&id=fe3a1f9e-9c36-e911-9278001a4be6d04a&kind=1&version=1676525730.665>.

ТЕМА 4. Формування професіоналізму в соціальній роботі (4 години)

Основні поняття: статус особистості, статус професії, престиж, престиж професії, Стандарт вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота», освітньо-професійна програма, професійні якості, професійні знання та компетенції, інтегральна компетентність, загальні компетентності, фахові компетентності, програмні результати навчання, методи навчання, самоорганізація, успішне навчання.

Питання для обговорення

1. Статус та престиж професії.
2. Стандарт вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота».
3. Поняття про важливі професійні якості. Професійні знання та компетенції.
4. Методи здобуття професійних знань і компетенцій. База знань відповідно до рівнів освіти в соціальній роботі.
5. Система підготовки соціальних працівників. Основні дисципліни, необхідні для підготовки фахівця у сфері соціальної роботи.
6. Самоорганізація студента як базова умова успішного навчання.

Під час підготовки матеріалів доповіді щодо статусу та престижу професії спочатку необхідно визначити за допомогою словників та довідкових видань такі поняття, як статус особистості, соціальний статус, престиж. Потім відповідно до знайденої інформації спробувати сформулювати своє власне бачення статусу та престижу професійної діяльності в галузі соціальної роботи.

Розглядаючи питання «Стандарт вищої освіти спеціальності 231 “Соціальна робота”» необхідно знайти Наказ Міністерства освіти і науки України № 557 від 24 квітня 2019 року «Про затвердження стандарту вищої освіти спеціальності 231 “Соціальна робота”» та стисло охарактеризувати його складові частини.

Під час підготовки питання «Поняття про важливі професійні якості. Професійні знання та компетенції» потрібно з'ясувати, що розуміють під терміном «професійні якості», професійні знання та компетентності. Після цього відповідно до освітньо-професійної програми «Соціальна робота» Сумського державного університету визначити та охарактеризувати інтегральну компетентність, загальні, фахові компетентності та

програмні результати навчання фахівців із соціальної роботи. Доповідь із цього питання, з огляду на його доволі значний обсяг, може бути поділена між декількома студентами або підготовлена групою студентів.

Щодо підготовки матеріалів із питання «Методи здобуття професійних знань і компетенцій. База знань відповідно до рівнів освіти в соціальній роботі», то необхідно уважно опрацювати «Стандарт вищої освіти спеціальності 231 “Соціальна робота”» та освітньо-професійної програми «Соціальна робота» Сумського державного університету, в яких відображено ці питання.

Опрацьовуючи матеріали з питання «Система підготовки соціальних працівників. Основні дисципліни, необхідні для підготовки фахівця у сфері соціальної роботи», необхідно знайти навчальні заклади, що здійснюють підготовку фахівців із соціальної роботи за бакалаврським та магістерським рівнями. Після цього відповідно до освітньо-професійної програми «Соціальна робота» Сумського державного університету назвати навчальні дисципліни, передбачені цією програмою та висловити свою думку щодо їх важливості. За можливості доречним буде порівняння освітньо-професійних програм із соціальної роботи в різних закладах вищої освіти.

Розглядаючи питання «Самоорганізація студента як базова умова успішного навчання», потрібно спершу з’ясувати змістовне наповнення понять самоорганізації та успішне навчання. Висловити свою думку щодо цих понять із використанням власного досвіду навчання в загальноосвітній школі. Бажаним є знайти у відкритих джерелах матеріали щодо наукової організації навчальної діяльності студентів.

Контрольні питання до теми

1. Що ви розумієте під поняттями статус та престиж професії?
2. Висловіть своє бачення статусу та престижу професії

«Соціальна робота» в сучасних умовах.

3. Висловіть свою думку з такого питання: «Навіщо було затверджено стандарт вищої освіти зі спеціальності “Соціальна робота”?».

4. Які завдання виконує освітньо-професійна програма підготовки фахівців зі спеціальності соціальна робота?

5. Назвіть та охарактеризуйте загальні компетентності, передбачені освітньо-професійною програмою підготовки фахівців зі спеціальності «Соціальна робота».

6. Назвіть та охарактеризуйте фахові компетентності, передбачені освітньо-професійною програмою підготовки фахівців зі спеціальності «Соціальна робота».

7. Назвіть та охарактеризуйте програмні результати навчання, передбачені освітньо-професійною програмою підготовки фахівців зі спеціальності «Соціальна робота».

8. Назвіть та охарактеризуйте методи здобуття професійних знань і компетенцій, передбачені освітньо-професійною програмою підготовки фахівців зі спеціальності «Соціальна робота».

9. Висловіть свою думку щодо основних дисциплін, необхідних для підготовки фахівця у сфері соціальної роботи.

10. У чому, на вашу думку, полягає зв'язок між загальними та фаховими компетентностями під час підготовки фахівців із соціальної роботи?

Тестові завдання до теми

1. Обсяг освітньої програми бакалавра спеціальності «Соціальна робота» на базі повної загальної середньої освіти відповідно до стандарту вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» становить:

- а) 200 кредитів ЄКТС;
- б) 220 кредитів ЄКТС;
- в) 240 кредитів ЄКТС;
- г) 260 кредитів ЄКТС.

2. Обсяг освітньої програми бакалавра спеціальності «Соціальна робота» на базі ступеня «молодший бакалавр» (освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст») заклад вищої освіти відповідно до стандарту вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» становить, має право визнати та перезарахувати не більше ніж ____ кредитів ЄКТС, отриманих у межах попередньої освітньої програми підготовки молодшого бакалавра (молодшого спеціаліста):

- а) 40;
- б) 60;
- в) 80;
- г) 100.

3. Відповідно до стандарту вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» мінімум ____% обсягу освітньої програми повинно бути спрямовано на забезпечення загальних та спеціальних (фахових) компетентностей за спеціальністю, визначених стандартом вищої освіти:

- а) 30;
- б) 40;
- в) 50;
- г) 60.

4. Стандартом вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» форма атестації здобувачів вищої освіти ступеня «бакалавр» визначена як:

- а) публічний захист атестаційної роботи;
- б) атестаційний екзамен;
- в) атестаційний екзамен та стажування;
- г) публічний захист атестаційної роботи та атестаційний екзамен.

Список рекомендованої літератури

1. Про вищу освіту : Закон України № 1556-VII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – № 37–38.

2. Про освіту : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

3. Про затвердження стандарту вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» : Наказ Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/06/231-sotsialna-robota-magistr.pdf>.

4. Національний Класифікатор професій ДК 003:2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dovidnyk.in.ua/directories/profesii>.

5. Національна рамка кваліфікацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>.

6. Освітньо-професійної програми «Соціальна робота» Сумського державного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://op.sumdu.edu.ua/#/programm/2355>.

7. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>

ТЕМА 5. Історичні аспекти виникнення та розвитку соціальної роботи в Україні (4 години)

Основні поняття: філантропія, Стародавній Схід, антична цивілізація, релігія, Біблія, Коран, християнство, східні слов'яни, братчина, толока, українське козацтво, Запорізька Січ, шпиталь, богадільня, громада, церковні братства, товариство Червоного Хреста, Німецька академія жіночої соціальної і педагогічної роботи, Мері Річмонд, Джейн Адамс, Алісе Саламон.

Питання для обговорення

1. Соціальний захист в античні часи історії людства та його вплив на розвиток соціального захисту в східних слов'ян.
2. Соціальна робота в прадавніх слов'ян. Заснування Київської держави і початок соціальної політики.
3. Вплив хрещення Русі-України на розвиток благодійності. Церковно-монастирська система благодійності.
4. Благодійницькі напрями діяльності церковних братств.
5. Благодійництво в період Запорізької Січі. Українські громади періоду XVI–XVIII ст.
6. Суспільне та приватне опікування у XIX – на початку XX століття.
7. Соціальний захист України у XX ст. Суспільна та благодійна практика соціальної підтримки в перехідний період української економіки.
8. Питання використання в Україні закордонного досвіду соціальної роботи. Основні методи вивчення закордонного досвіду соціальної роботи: загальні (історичний, порівняльний, системного аналізу) та конкретні (спостереження, аналіз документів тощо).

Під час підготовки до розгляду питання «Соціальний захист в античні часи історії людства та його вплив на розвиток соціального захисту в східних слов'ян» насамперед необхідно з'ясувати змістовне навантаження терміна «філантропія». Це необхідно для того, щоб у подальшому не ототожнювати його з терміном «соціальний захист». Після цього зробити короткий огляд прикладів філантропії та соціального захисту в державах Стародавнього Сходу та Давніх Греції та Риму.

Опрацьовуючи друге питання практичного заняття «Соціальна робота в прадавніх слов'ян. Заснування Київської держави і початок соціальної політики», необхідно охарактеризувати приклади соціального захисту і філантропії в

східних слов'ян до появи державності. Після цього проаналізувати, що змінилося в цих питаннях після створення держави Київська Русь.

Опрацьовуючи матеріали щодо питання «Вплив хрещення Русі-України на розвиток благодійності. Церковно-монастирська система благодійності», спочатку необхідно визначити, як релігії впливають на благодійництво та соціальний захист. Після цього навести приклади філантропії та проявів соціального захисту після запровадження християнства в Київській Русі, проаналізувати, що змінилося в цих питаннях порівняно з попереднім періодом.

Під час підготовки доповіді з питання «Благодійницькі напрями діяльності церковних братств» необхідно з'ясувати причини їх виникнення, визначити мету їх створення та охарактеризувати завдання, які вони виконували. Проаналізувати соціальний напрямок їхньої діяльності з наведенням прикладів.

Готуючи доповідь із питання «Благодійництво в період Запорізької Січі. Українські громади періоду XVI–XVIII ст.», необхідно визначити прояви соціального захисту в діяльності українського козацтва і, зокрема, козацтва Запорозької Січі. Обов'язково необхідно акцентувати увагу на опіку козацтва над православними монастирями, визначити, з якою метою вони це робили. Окремо необхідно охарактеризувати прояви соціального захисту в цивільного населення в цей історичний час. Окремо можна охарактеризувати питання соціального захисту в Конституції П. Орлика.

Під час розгляду питання «Суспільне та приватне опікування у XIX – на початку XX століття» необхідно розділити доповідь на дві умовних частини: соціальну опіку з боку держави та з боку приватних осіб. Обов'язково необхідно охарактеризувати появу перших державних установ, що займалися питаннями соціального захисту.

Опрацьовуючи матеріали з питання «Соціальний захист

України у ХХ ст. Суспільна та благодійна практика соціальної підтримки в перехідний період української економіки», потрібно охарактеризувати систему соціального захисту в Україні в складі Радянського Союзу та визначити, що в ній змінилося після проголошення державної незалежності в 1991 році.

Розглядаючи останнє питання теми щодо використання в Україні закордонного досвіду соціальної роботи та основних методів вивчення закордонного досвіду соціальної роботи: загальні (історичний, порівняльний, системного аналізу) та конкретні (спостереження, аналіз документів тощо), доцільно знайти в науковій літературі конкретні приклади організації соціального захисту в зарубіжних країнах (за допомогою зазначених методів) та проаналізувати можливість його використання в сучасній Україні.

Контрольні питання до теми

1. У чому полягає відмінність філантропії від соціального захисту?
2. Наведіть приклади реалізації питань соціального захисту в країнах Стародавнього Сходу.
3. Наведіть приклади реалізації питань соціального захисту в Стародавніх Греції та Римі.
4. Яким чином забезпечувався соціальний захист у стародавніх слов'ян?
5. Яким чином змінився соціальний захист населення після створення держави Київська Русь?
6. Як вплинуло прийняття християнства на розвиток системи соціального захисту в Київській Русі?
7. У чому полягав соціальний аспект діяльності церковних братств у період Середньовіччя та Нового часу в українських землях?
8. Якими засобами здійснювався соціальний захист населення в період козацької доби в історії України?
9. Що нового з'явилося в соціальному захисті населення

в українських землях у ХІХ – на початку ХХ століть.

10. У чому полягали особливості системи соціального захисту України у складі Радянського Союзу?

11. Що змінилося в системі соціального захисту нашої країни після проголошення державної незалежності?

Тестові завдання до теми

1. Благодійність, допомога кому-небудь у перекладі з давньогрецької – це:

- а) гуманізм;
- б) мізантропія;
- в) філантропія;
- г) гомеопатія.

2. Спільні громадські роботи, що одночасно були і формою спільної діяльності, і формою допомоги бідним селянам, передбачали спільне оброблення землі, перевезення сіна, хліба, гною, будівництво хатин, млинів (здебільшого за умови частування помічників господарем), – це:

- а) толока;
- б) братчина;
- в) філантропія;
- г) гомеопатія.

3. Примітивні притулки в часи «козаччини» мали назву:

- а) братства;
- б) шпиталі;
- в) богадільні;
- г) скити.

4. Шпиталь, який утримували за кошти Запорізької Січі, був створений при _____ монастирі:

- а) Печерському;
- б) Базавлуцькому;

- в) Трахтемирівському;
- г) Святогорському.

5. Найдавніші відомості про соціальну допомогу у вигляді безкоштовної роздачі хліба голодуючим у храмах в XXVII–XXV століттях до н. е. знайдено у:

- а) Давній Індії;
- б) Давньому Єгипті;
- в) Давній Греції;
- г) Давньому Римі.

6. У Греції для фінансування всенародних свят та видовищ багаті люди відправляли _____ – своєрідні повинності, які полягали в покритті витрат.

- а) фесрії;
- б) літургії;
- в) містерії;
- г) охлократії.

7. Традиційне вузькогрупове свято у стародавніх слов'ян, що відзначалося або цілим селищем, або кількома селищами «вскладчину», де кожен учасник надавав певну частку продуктів харчування на громадські потреби, мало назву:

- а) толока;
- б) братчина;
- в) братство;
- г) гомеопатія.

8. Міжнародний комітет Червоного Хреста було засновано в _____ році:

- а) 1861;
- б) 1876;
- в) 1905;
- г) 1917.

9. Перший навчальний заклад із підготовки фахівців із соціальної роботи було відкрито у:

- а) Німеччині;
- б) Голландії;
- в) Англії;
- г) Франції.

Список рекомендованої літератури

1. Глазунов С. В. Нариси з історії соціальної роботи : навч. вид. / С. В. Глазунов. – Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2015. – 116 с.

2. Горілий А. Г. Історія соціальної роботи : навч. посіб. – Тернопіль : Видавництво «Астон», 2004. – 174 с.

3. Замашкіна О. Д. Історія соціальної роботи : навч.-метод. рекомендації / О. Д. Замашкіна. – Ізмаїл : ІДГУ, 2018. – 181 с.

4. Історія соціальної роботи : навчальний посібник / уклад.: О. О. Кравченко, О. О. Матрос. – Умань : РВЦ «Візаві», 2017. – 117 с.

5. Фурман А. Історія соціальної роботи : підручник / А. Фурман, М. Підгурська. – Київ : ВЦ «Академія», 2018. – 160 с.

6. Фурман А. В. Історія соціальної роботи : навч. посіб. / А. В. Фурман, М. В. Підгурська. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 174 с.

ТЕМА 6. Нормативно-правове забезпечення галузі соціальної роботи (4 години)

***Основні поняття:** нормативно-правовий акт, ознаки нормативно-правового акту, види нормативно-правових актів, конституція, функції конституції, закон, основні ознаки закону, види законів, укази та розпорядження Президента України,*

постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, система центральних органів виконавчої влади, акти центральних органів виконавчої влади, нормативно-правові акти органів місцевої виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Питання для обговорення

1. Види нормативно-правових документів.
2. Конституція України як вищий правовий акт держави.
3. Закони України.
4. Нормативно-правові акти Президента України.
5. Акти Кабінету Міністрів України. Нормативні акти центральних органів виконавчої влади.
6. Правові документи місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Під час підготовки доповіді з питання «Види нормативно-правових документів» насамперед необхідно визначити змістовне наповнення терміна «нормативно-правовий акт». Після цього визначити та охарактеризувати основні ознаки нормативно-правових актів, назвати основні види нормативних актів в Україні за їх юридичною силою.

Розглядаючи питання «Конституція України як вищий правовий акт держави», потрібно дати визначення, що це за документ, обґрунтувати особливе місце Конституції України серед інших нормативно-правових актів, визначити та проаналізувати функції Конституції, охарактеризувати її структуру. Обов'язково необхідно знайти та стисло охарактеризувати статті Конституції України, що регулюють питання соціального захисту.

Під час підготовки питання «Закони України» насамперед необхідно дати визначення терміна «закон». Після цього назвати та охарактеризувати основні ознаки законів. Також потрібно назвати види законів: конституція,

конституційні закони (органічні та «реформувальні»), звичайні (ординарні) закони та з'ясувати їх характеристики. Описати процедури прийняття законів України. Обов'язково необхідно знайти та стисло охарактеризувати декілька законів України, що регулюють питання соціального захисту населення.

Опрацьовуючи питання «Нормативно-правові акти Президента України», необхідно визначити акти, які видає Президент України, а саме – укази та розпорядження, з'ясувати відмінності між ними. Потрібно взяти до уваги Указ Президента України «Про положення про порядок підготовки та внесення проектів актів Президента України». Відповідно до цього положення необхідно охарактеризувати процедуру прийняття актів Президента України. Обов'язково необхідно знайти та стисло охарактеризувати декілька актів Президента України, що стосуються питань соціального захисту.

Під час підготовки матеріалів для доповіді з питання «Акти Кабінету Міністрів України» необхідно назвати основні нормативно-правові акти Уряду – постанови та розпорядження, визначити відмінності між ними. Охарактеризувати порядок прийняття актів Кабінету Міністрів України, використовуючи Регламент Кабінету Міністрів України. Обов'язково необхідно знайти і стисло охарактеризувати декілька актів Уряду, що регулюють питання соціальної роботи.

Для розгляду питання «Нормативні акти центральних органів виконавчої влади» насамперед необхідно охарактеризувати систему центральних органів виконавчої влади та визначити, які з них займаються питаннями соціального захисту та соціальної роботи. Після цього за допомогою Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання документування управлінської діяльності» від 17 січня 2018 р. № 55 визначити та охарактеризувати нормативно-правові акти цих органів влади. Обов'язково необхідно знайти і стисло охарактеризувати кілька актів центральних органів виконавчої влади, що стосуються соціальної роботи.

Опрацьовуючи питання «Правові документи місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування», необхідно розмежувати види нормативно-правових актів місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Для підготовки потрібно використати положення таких Законів України: «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності». Назвати ці акти і знайти та охарактеризувати кілька конкретних документів, що регулюють питання соціальної роботи на місцевому рівні.

Контрольні питання до теми

1. У Конституції України знайдіть та охарактеризуйте статті, що стосуються соціального захисту й соціальної роботи.
2. У контексті питання соціальної роботи поясніть, чому Конституція України є основним законом нашої країни?
3. Назвіть та охарактеризуйте основні ознаки закону як нормативно-правового документа.
4. Назвіть та охарактеризуйте основні види законів.
5. Який орган державної влади нашої країни приймає закони?
6. Охарактеризуйте процедуру прийняття законів України.
7. Назвіть та охарактеризуйте декілька законів України, що стосуються питань соціальної роботи.
8. Назвіть нормативно-правові акти Президента України, яка процедура їх прийняття?
9. Назвіть та охарактеризуйте декілька нормативно-правових актів Президента України, що стосуються питань соціальної роботи.
10. У чому полягає відмінність між постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України?
11. Назвіть та охарактеризуйте декілька нормативно-

правових актів Кабінету Міністрів України, що стосуються питань соціальної роботи.

12. Назвіть центральні органи виконавчої влади, що опікуються питаннями соціального захисту. Які нормативно-правові документи вони видають?

13. У чому полягає відмінність у процедурі прийняття актів місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування?

Тестові завдання до теми

1. Юридичний документ компетентного органу держави, в якому закріплено забезпечуване нею формально визначене, загальнообов'язкове правило поведінки, що охороняється державною владою від порушень, – це:

- а) правовий документ;
- б) нормативно-правовий акт;
- в) нормативно-правовий документ;
- г) нормативний акт.

2. Основний закон держави, якому належить верховенство в системі нормативних актів, – це:

- а) закон України;
- б) ухвала Всеукраїнського референдуму;
- в) Конституція України;
- г) постанова Верховної Ради України.

3. Нормативно-правовий акт вищого представницького органу державної влади (парламенту) або народу, який приймають в особливому порядку, регулює найважливіші суспільні відносини, виражає волю, інтереси більшості населення, має найвищу юридичну силу щодо інших нормативно-правових актів, загальнообов'язковий для всього населення і держави та охороняється державною владою, – це:

- а) закон України;

- б) указ Президента України;
- в) постанова Кабінету Міністрів України;
- г) постанова Верховної Ради України.

4. Конституція України була прийнята у _____ році:

- а) 1991;
- б) 1996;
- в) 2004;
- г) 2014.

5. Правові акти Кабінету Міністрів нормативного характеру – це:

- а) розпорядження;
- б) рішення;
- в) укази;
- г) постанови.

6. Правові акти Кабінету Міністрів з організаційно-розпорядчих та інших поточних питань – це:

- а) розпорядження;
- б) рішення;
- в) укази;
- г) постанови.

7. Нова редакція Закону України «Про соціальні послуги» введена в дію з:

- а) 1 січня 2019 року;
- б) 31 грудня 2019 року;
- в) 1 січня 2020 року;
- г) 1 січня 2021 року.

8. Нова редакція Закону України «Про соціальні послуги» містить ___ розділів:

- а) V;

- б) VI;
- в) VII;
- г) VIII.

9. Осіб / сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників відповідно до Закону України «Про соціальні послуги», називають:

- а) малозабезпеченими особами;
- б) вразливими групами населення;
- в) групам ризику;
- г) соціальними люмпенами.

10. Особа, середньомісячний сукупний дохід якої за останніх шість календарних місяців, що передують місяцю звернення за наданням соціальних послуг, не перевищує двох прожиткових мінімумів для відповідної категорії осіб, – це:

- а) малозабезпечена особа;
- б) соціально вразлива особа;
- в) незахищена особа;
- г) соціальний люмпен.

11. Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» результат показників якості наданої соціальної послуги має назву:

- а) оцінка якості соціальних послуг;
- б) ефективність якості соціальних послуг;
- в) результативність якості соціальних послуг;
- г) моніторинг якості соціальних послуг.

12. Професійна підтримка працівників, які надають соціальні послуги, спрямована на подолання професійних труднощів, аналіз та усунення недоліків, удосконалення організації роботи, стимулювання мотивації до роботи,

дотримання етичних норм та стандартів надання соціальних послуг, запобігання виникненню професійного вигорання, забезпечення емоційної підтримки, – це:

- а) субсидювання;
- б) супервізія;
- в) стимулювання;
- г) преміювання.

13. Дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб / сімей, які в них перебувають, – це:

- а) соціальна робота;
- б) соціальні послуги;
- в) соціальна профілактика;
- г) соціальна допомога.

14. Порядок організації надання соціальних послуг затверджує:

- а) Верховна Рада України;
- б) Президент України;
- в) Кабінет Міністрів України;
- г) Міністерство соціальної політики України.

15. Документи компетентних органів, що видають на підставі закону, відповідно до нього і для його виконання, – це:

- а) підзаконний нормативно-правовий акт;
- б) нормативно-правовий документ;
- в) офіційний правовий акт;
- г) компетентний правовий акт.

16. Відповідно до Конституції України право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України належить:

- а) Президентові України та народним депутатам України;

- б) Кабінету Міністрів України та народним депутатам України;
- в) Президентів України, народним депутатам України та Кабінету Міністрів України;
- г) Президентів України, народним депутатам України, Кабінету Міністрів України та Національному банку України.

17. Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини та громадянина здійснює:

- а) Голова Верховної Ради України;
- б) Перший заступник Голови Верховної Ради України;
- в) Голова парламентського комітету з питань соціального захисту;
- г) Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

18. Відповідно до Конституції України держава забезпечує:

- а) соціальний захист громадян;
- б) соціальний захист громадян та осіб без громадянства;
- в) соціальну спрямованість економіки;
- г) рівне право на соціальний захист для громадян.

Список рекомендованої літератури

1. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>.

2. Про Кабінет Міністрів України : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>.

3. Про місцеві державні адміністрації : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>.

4. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97%D0%B2%D1%80#Text>.

5. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

6. Офіційний портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.rada.gov.ua/>.

7. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/>.

8. Офіційний сайт Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.president.gov.ua/>.

9. Деякі питання документування управлінської діяльності : Постанова Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF#Text>.

10. Про затвердження регламенту Кабінет Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-%D0%BF#Text>.

11. Про положення про порядок підготовки та внесення проектів актів Президента України : Указ Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/970/2006#Text>.

ТЕМА 7. Організація і забезпечення охорони праці (6 годин)

Основні поняття: охорона праці,

Питання для обговорення

1. Законодавство України про охорону праці.
2. Державні органи нагляду та контролю.
3. Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці.
4. Система управління охороною праці (СУОП).
5. Організація роботи з охорони праці на підприємстві.
6. Охорона праці в умовах пандемії.
7. Охорона праці в умовах військового стану.

Під час підготовки матеріалів для доповіді з питання «Законодавство України про охорону праці» насамперед необхідно дати визначення поняття «охорона праці». Після цього назвати та стисло охарактеризувати основні міжнародні, європейські та вітчизняні нормативно-правові документи з питань охорони праці.

Для підготовки питання «Державні органи нагляду та контролю» необхідно назвати відповідно до Закону України «Про охорону праці» державні установи, що здійснюють державний нагляд за охороною праці, а саме: Державний комітет з нагляду за охороною праці України, Державний комітет України з ядерної та радіаційної безпеки, органи державного пожежного нагляду управління пожежної охорони Міністерства внутрішніх справ України та органи, заклади санітарно-епідеміологічної служби Міністерства охорони здоров'я України та прокуратуру. Після цього стисло окреслити їхні права з питань контролю за дотриманням питань охорони праці.

Готуючи матеріали для доповіді з питання «Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці», насамперед необхідно визначити (відповідно до Закону України «Про охорону праці») види відповідальності за порушення нормативно-правових актів з охорони праці, а саме: дисциплінарну, адміністративну, кримінальну та матеріальну.

Після цього необхідно охарактеризувати кожен із них.

Під час підготовки питання «Система управління охороною праці (СУОП)» необхідно дати визначення терміна «система управління охороною праці», назвати та охарактеризувати функції та завдання, які вона виконує.

Розглядаючи питання «Організація роботи з охорони праці на підприємстві», потрібно на конкретному прикладі однієї з організацій чи установ соціального захисту розглянути служби охорони праці, використавши відповідне положення (одним із можливих варіантів можуть бути Положення про систему управління охороною праці в університеті та про відділ охорони праці Сумського державного університету).

Для підготовки доповіді з питання «Охорона праці в умовах пандемії» необхідно охарактеризувати наслідки захворювання та шляхи, якими передається інфекція COVID-19. Після цього потрібно охарактеризувати протиінфекційні заходи, які необхідно реалізувати в установі.

Під час опрацювання питання «Охорона праці в умовах військового стану» необхідно назвати та охарактеризувати загрози для життя та здоров'я, що можуть виникнути в умовах військового стану, а саме: повітряні та ракетні удари, артилерійські обстріли, загрозу вуличних боїв, мінну небезпеку, дії в умовах застосування хімічної, бактеріологічної та ядерної зброї. Після цього потрібно описати дії працівників у разі виникнення зазначених загроз для життя та здоров'я.

Контрольні питання до теми

1. Назвіть базові міжнародні нормативно-правові акти з питань охорони праці. У чому полягає їх важливість?
2. Назвіть базові національні нормативно-правові акти з питань охорони праці. У чому полягає їх важливість?
3. Назвіть державні установи, що здійснюють державний нагляд за охороною праці. Охарактеризуйте їх завдання.
4. Назвіть та охарактеризуйте види відповідальності за

порушення норм з охорони праці.

5. Що розуміють під поняттям «система управління охороною праці»?

6. На прикладах охарактеризуйте організацію охорони праці на підприємстві.

7. Назвіть та охарактеризуйте основні заходи з охорони праці працівників під час пандемії.

8. Назвіть та охарактеризуйте основні види загроз життю та здоров'ю працівників установи в умовах військового стану.

9. Опишіть дії працівників установи в разі загрози повітряних атак.

10. Опишіть дії працівників установи в разі загрози застосування хімічної, бактеріологічної та ядерної зброї.

11. Опишіть дії працівників у разі знаходження вибухонебезпечних предметів.

Тестові завдання до теми

1. Система правових соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження здоров'я і працездатності людини в процесі праці, – це:

- а) безпека;
- б) рівень безпеки;
- в) охорона праці;
- г) безпечні умови праці.

2. Стан захищеності особи та суспільства від ризику зазнати шкоди – це:

- а) безпека;
- б) рівень безпеки;
- в) охорона праці;
- г) безпечні умови праці.

3. Стан умов праці, за яких вплив на працівника небезпечних і шкідливих чинників усунуто, або вплив шкідливих виробничих чинників не перевищує допустимих значень, – це:

- а) безпека;
- б) рівень безпеки;
- в) охорона праці;
- г) безпечні умови праці.

4. Безпека від аварій на виробничих об'єктах і наслідків цих аварій – це:

- а) промислова безпека;
- б) рівень безпеки;
- в) вимоги безпеки;
- г) безпечні умови праці.

5. Сукупність чинників виробничого середовища й робочого процесу, які впливають на здоров'я і працездатність людини під час виконання нею трудових обов'язків, – це:

- а) виробниче середовище;
- б) рівень безпеки;
- в) умови праці;
- г) безпечні умови праці.

6. Сукупність фізичних, хімічних, біологічних, соціальних та інших чинників, що діють на людину під час виконання нею трудових обов'язків, – це:

- а) виробниче середовище;
- б) рівень безпеки;
- в) умови праці;
- г) безпечні умови праці.

7. Простір, у якому можлива дія на працівника небезпечного та (або) шкідливого виробничого чинника, – це:

- а) виробниче середовище;
- б) небезпечна зона;
- в) виробнича зона;
- г) робоча зона.

8. Характеристика трудового процесу, що відображає переважне навантаження на центральну нервову систему, – це:

- а) виробниче середовище;
- б) тяжкість праці;
- в) напруженість праці;
- г) умови праці.

9. Характеристика трудової діяльності людини, яка визначає ступінь залучення до роботи м'язів та відображає фізіологічні витрати внаслідок фізичного навантаження, – це:

- а) виробниче середовище;
- б) тяжкість праці;
- в) напруженість праці;
- г) умови праці.

10. Застосування технічно досконалого та справного обладнання, інструментів і пристроїв, транспортних засобів, засобів колективного захисту (огорожень, блокування, сигналізації); використання за призначенням якісних засобів індивідуального захисту (спецодягу, спецвзуття та засобів захисту органів дихання, рук, голови, обличчя, очей, органів слуху) тощо забезпечують:

- а) організаційні заходи та засоби охорони праці;
- б) технічні заходи та засоби охорони праці;
- в) санітарно-гігієнічні заходи та засоби охорони праці;
- г) методичні заходи та засоби охорони праці.

11. Передбачають попередження шкідливого впливу виробничих чинників на людину та дотримання допустимих

рівнів цих чинників на робочих місцях, а також забезпечення відповідності умов на робочих місцях вимогам до нормативних документів:

- а) організаційні заходи та засоби охорони праці;
- б) технічні заходи та засоби охорони праці;
- в) санітарно-гігієнічні заходи та засоби охорони праці;
- г) методичні заходи та засоби охорони праці.

12. Явище, що характеризується сукупністю виробничих травм і нещасних випадків на виробництві, – це:

- а) виробнича травма;
- б) тяжкість праці;
- в) напруженість праці;
- г) виробничий травматизм.

13. Виробничий чинник, вплив якого на працівника, за певних умов, може призвести до захворювання, зниження працездатності й (або) негативного впливу на здоров'я нащадків, – це:

- а) виробнича травма;
- б) небезпечний (виробничий) чинник;
- в) напруженість праці;
- г) виробничий травматизм.

14. Непередбачений збіг обставин і умов, за яких завдано шкоди або настала смерть людини, – це:

- а) виробнича травма;
- б) небезпечний (виробничий) чинник;
- в) нещасний випадок;
- г) виробничий травматизм.

15. Раптове погіршення стану здоров'я або настання смерті працівника під час виконання ним трудових обов'язків

унаслідок короткочасного (впродовж однієї робочої зміни) впливу небезпечного або шкідливого чинника – це:

- а) виробнича травма;
- б) нещасний випадок на виробництві;
- в) нещасний випадок;
- г) виробничий травматизм.

Список рекомендованої літератури

1. Про охорону праці : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>.

2. Кодекс законів України про працю [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/law/show/80731-10#Text>.

4. Положення про відділ охорони праці Сумського державного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://normative.sumdu.edu.ua/?task=getfile&tmpl=component&id=3a9da9ab-10aa-e911-b8ad-001a4be6d04a&kind=1&version=1676555826.0243>.

5. Положення про систему управління охороною праці в університеті [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://normative.sumdu.edu.ua/?task=getfile&tmpl=component&id=423b298a-aec9-eb11-8435-d4856459ca35&kind=1&version=1676555826.0243>.

Електронне навчальне видання

Методичні вказівки

до практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни «**Вступ до спеціальності
зі змістовим модулем: Охорона праці**»
для студентів спеціальності 231 «*Соціальна робота*»
освітнього ступеня «бакалавр»
усіх форм навчання

Відповідальний за випуск Н. Д. Світайло
Редактор Н. З. Ключко
Комп'ютерне верстання В. М. Семенова

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 3,60. Обл.-вид. арк. 3,21.

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.